

Asia: VN/26964/2022

Lausuntopyyntö työryhmämietinnöstä: Avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkeyttäminen

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Oikeusministeriön asettama työryhmä on valmistellut ehdotuksen avioliittoon pakottamisen rangaistavuuden selkiyttämiseksi rikoslaisissa (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2024:7). Ehdotuksen valmistelun taustalla on muun ohella oikeusministeriön arviomuistio avioliittoon pakottamisen rangaistavuudesta (Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2021:29), josta tasa-arvovaltuutettu on antanut aiemmin lausunnon. Tasa-arvovaltuutettu on todennut antamassaan lausunnossa (TAS/573/2021), että avioliittoon pakottamisesta tulisi säätää rikoslaisissa. Tasa-arvovaltuutetun lausunnon mukaan Suomen kansainväliset velvoitteet edellyttävät pakkoavioliittojen tunnistamista sukupuolistuneen väkivallan muotona ja tilannetta tulisi arvioida myös sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta.

Tasa-arvovaltuutettu kannattaa työryhmän ehdotusta rikoslain ihmiskauppaa koskevan säännöksen (RL 25 luvun 3 §) täsmentämisestä siten, että säännökseen lisätään teon tarkoituksiksi avioliittoon pakottaminen. Valtuutettu kannattaa myös sitä, että ehdotettu sääntely kattaisi juridisesti pätevien avioliittojen ohella myös sellaiseen rinnastettavan, epävirallisen liiton.

Työryhmän ehdotuksen mukaan pakkoavioliittoa ei määriteltäisi laissa, vaan sitä avattaisiin vain hallituksen esityksen perusteluissa. Ehdotuksessa on todettu, ettei tämä olisi ongelmallista perustuslain 8 §:n mukaisen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta. Perustuslain 8 §:n mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen tai tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Lain soveltamisen kannalta voi kuitenkin olla ongelmallista, mikäli pakkoavioliitto määritellään vain lain perusteluissa, eikä laissa. Työryhmän näkemystä siitä, laillisuusperiaate mahdollistaisi pakkoavioliiton määrittelyn vain perusteluissa, kannattaisi perustella tämän vuoksi vielä tarkemmin.

Pakkoavioliiton määrittelyyn on ylipäättään tärkeää kiinnittää huomiota, koska sääntely ulotetaan koskemaan myös avioliittoon rinnastettavia liittoja. Nämä liitot saattavat olla hyvinkin erilaisia, minkä vuoksi määritelmän tulisi kattaa mahdollisimman kattavasti nämä mahdollisesti hyvinkin erilaiset tilanteet.

Tasa-arvovaltuutettu muistuttaa lopuksi, että pakkoavioliitot eivät ole sukupuolineutraali ilmiö. Kansainvälisessä oikeudessa pakkoavioliitot on määritelty naisiin kohdistuvan, sukupuoleen perustuvan väkivallan muodoksi. Edellä sanotun perusteella tasa-arvovaltuutettu pitäisi hyvänä, jos hallituksen esitykseen sisällytettäisiin vielä nimenomainen luku, jossa arvioitaisiin tarkemmin ehdotetun sääntelyn vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon (eli tehtäisiin ns. sukupuolivaikutuksien arviointi). Perustuslain 6 §:ssä säädetty velvollisuus edistää sukupuolten tasa-arvoa koskee myös lainsäätäjää.

Hiltunen Rainer
Tasa-arvovaltuutetun toimisto

Janas Pirkko
Tasa-arvovaltuutetun toimisto